

Український
селянин

орган української спілки
селян-емігрантів

№ 2

Березень

1946

ОБЛАСНИЙ ЗІЗД СЕЛЯН-ЕМІГРАНТІВ.

В днях 23 і 24 лютого 1946 року в місті Аугсбурзі, в таборі "Сомме-Касерне" відбувся обласний зїзд спілок українських селян-емігрантів у Швабії.

Об'єднання селян-емігрантів у фахову селянську спілку зустріло в таборах Швабії загальну підтримку української громадскости. Селянство, що серед нової еміграції становить значну більшість, організовано виявляє свою здатність обстоювати себе і бути поважним чинником в сконсолідованій праці для добра всієї нашої спільноти.

На зїзд прибуло 28 делегатів від 936 членів спілок українських селян-емігрантів у Аугсбургу та Ульму і їх околиць. Багато гостей, представників громадських організацій і установ брали участь в роботі Зїзду.

Зїзд, горяче прийнявши привітання представників громадських організацій і установ, їх щирі побажання плідотворної праці, - приступив до обговорення питань порядку денного:

1. Завдання спілок українських селян-емігрантів.
2. Прийняття типового статуту спілки.
3. Вибори обласної Управи.
4. Ріжні.

Прослухавши і обговоривши ґрунтовну доповідь п.Д. про завдання спілок українських селян-емігрантів, Зїзд виніс постанову, в якій відмічає озобчастість та конечну потребу об'єднання українських селян-емігрантів в селянську спілку, щоб в співпраці з громадськими організаціями виконати такі основні завдання:

- 1) фізично і морально зберегти себе на чужині;
- 2) охоронити від чужинського впливу всі здорові морально-культурні надбання і традиції українського селянства в інтересах цілого народу;
- 3) гідно репрезентувати перед світом самобутність духовости, культури і історичних традицій цілого українського народу;
- 4) виховувати і постійно підвищувати культурно-національний рівень, щоб виховати в українських селян-емігрантів державно-думаюче селянство;
- 5) набувати і підвищувати фахові знання українського селянства за кордоном.

Для координації роботи спілок українських селян-емігрантів Зїзд ухвалив створити Обласне Об'єднання спілок українських селян-емігрантів у Швабії і обрати Обласну Управу, зосередивши в її руках керівництво роботою спілки українських селян-емігрантів та репрезентування перед українськими і зовнішніми чинниками в обороні правних інтересів українських селян-емігрантів.

Зїзд визнав необхідним, по проведеної організації україн-

ських селянських спілок і в інших областях Німеччини, - створити Міжобласне або центральне Об'єднання спілок українських селян емігрантів в Німеччині.

Друге питання - прийняття типового статуту спілки українських селян-емігрантів розглянуто і обговорено по кожному розділу. Обговорення пропозицій делегатів і гостей З'їзду носили жваві, але однозгідний характер. З'їзд, внісши незначні зміни додатки до окремих розділів проекту, - типовий статут спілки затвердив.

Статут Обласного Об'єднання, що покладається в основу роботи Обласної Управи об'єднаних спілок українських селян-емігрантів у Швабії, затверджений майже без змін.

Відбулися вибори органу керівництва. До Обласної Управи обрано 5 членів і 2 кандидатів з кращих, випробуваних працівників у організації низових організацій. До Резізивної Комісії обрано 3 членів і 1 кандидата. До Організаційного Бюро по скликанню Міжобласного З'їзду від спілок українських селян-емігрантів у Швабії обрано 4 представників.

Бажаємо спілкам українських селян-емігрантів успішно працювати на користь українських селян-емігрантів і всієї української громадськості.

I.C.

---oOo---oOo---

ВИСТУП проф. В. ШАЯНА.

Причиною катастрофи Української Держави було нерозв'язане селянське питання.

Українські князі не зуміли зтягнути селянство в активну працю в державному житті, а зокрема - не змобілізували його для оборони держави перед наступом східних орд.

І це провалило Українську Державу. Спроба Хмельницького завести династичну монархію зі всіма її клясократичними закріпощеннями довела до бунту козацтва і до знову провалу молодої Української Козацької Держави.

Надії селянства на землю від Української Держави 1917-1918 р вибили селянам шомполами карательні загони. Селяни не могли дати належної відсічі більшовикам, бо... сподівалися від них землі, якої не дала їм українська держава.

Висновок: Селянське питання в Українській Народній Державі мусить розв'язати сам селянин.

Селянство мусить стати свідомим підметом і творцем своєї долі в Державі а отже і долі цілої Держави.

Воно мусить піднятися до висоти лицарів, борців і оборонців Української Народної Держави, носіїв її традицій.

Воно мусить виплекати ідеали нового лицарства української землі і українського духа. (Бурхливі оплески)

Загартоване досвідом свого мучеництва, українське селянство дозріває до здійснення свого призначення.

З другого боку, кожний український політичний центр чи уряд мусить пам'ятати, що йому не вільно знову провалити Українську Державу на вже розв'язаному селянському питанні. (Бурхливі оплески)

Українська Спілка Селян станула на вірний шлях творення своєї власної долі.

Вона станула на вірний шлях творчої співпраці на демократич-

1901 року т. Беркуляса переминулась на легені, і в цього часу йшла уперта боротьба з смертю. Що зими Леся мусить зійждати - то в Крим, то на Кавказ, то в Італію, віддаляючи неминучий кінець що чекав на неї. Не зважаючи на тяжку хворобу, поетка пише все нові, все грандіозніші твори, до того ж - бере і активну участь і в громадській праці. Останні 5-ліття її життя і творчості - це, як каже М. Грушевський, було "немов якийсь титанічний хід по зелетенських уступах, не рушених людською ногою..." В розцвіті своїх творчих сил, не сказавши ще свого останнього слова, померла геніальна поетка 1-го серпня 1913 року.

Леся Українка залишила нам велику і надзвичайно цінну літературну спадщину: поезії, поеми, оповідання, новели, повісті, драматичні твори, літературно-критичні статті, публіцистичні статті і т.д. Основною центральною темою всієї її творчості була Україна, українське життя, боротьба за волю рідного народу.

"До тебе, моя Україно, наша бездоляная мати,
Струна моя перша озається....

- писала Леся Українка в одному зі своїх віршів. І перша струна і остання - були присвячені Україні. Палким протестом проти насильства, проти неволі, проти деспотизму перенята вся творчість славетної поетки українського народу. Соціальне, національне і політичне поневолення українського народу, що конало під важким чоботом російської імперіалістичної держави, з великою силою і майстерністю показала Леся Українка в своїх поетичних творах, здебільшого - в символічній формі:

"Наші бацьки вже лягли підмурізком
Там, де стоять нечестиві храми,
Нільські багна загачено трупом
Наших безщасних дідів."

"Нільські багна" - це багна північної Росії, загачені трупами замучених синів поневоленої України.

Сміливі, хоробрі борці за волю народню або гинули в нерівній боротьбі, або знаходили смутну долю:

"Вигнання, муки, нерозривні пута,
Дочасну смерть у дикій самотині."

Любов до Рідного Краю породжує палку ненависть проти того зорозів:

"Згадати тільки всі тяжкі муки,
Що завдали борцям за правду зорозги,
Кому ж не стиснуться раптово руки
Від помсти люті жаги ? "

У своїх поезіях, поемах та в драматичних творах Леся Українка в яскраво-художніх образах показує боротьбу народу за волю. Дуже часто для висловлення своїх думок поетка бере сюжети не в українського життя, а в життя первісних християн, греків, римлян, германів і т.д. Але в цих творах Леся Українка в символічній формі пише про Україну, порушуючи найпекучіші проблеми українського життя. Леся Українка за прадою М.П. Драгоманова пише поему "Роберт Брюс" в історії боротьби шотландського народу за свою волю. На цьому історичному прикладі поетка показує, як по-

Линен український нарід боротися за своє визволення. Шість разів шотландці зазнавали поразки, але на сьомий раз перемогли і збудували свою селянську демократичну державу на засадах народо-кравства, свободи людини і свободи народу. Ніякі невдачі ні поразки не повинні припинити боротьбу за волю України, а, навпаки, повинні загартувати борців - така провідна думка поеми. Лєся Українка була проти будьяких компромісів, угод, - вона визнавала тільки активну чинну боротьбу. Особливо яскраво висловила в нїй думку про кінченість боротьби "мушкетом та шаблею", а не тільки "пером та ширим словом" в поемі "Бояриня". Недужа тілом і надзвичайно сильна своїм бойовим мужнім духом, поетка особливо велике значіння надавала своєму могутньому поетичному слову, що було єдиною зброєю в руках хворої поетки:

"Слово. Моя ти єдина зброя.
 Ми не повинні загинуть обоє,
 Може в руках незідомих братів
 Станеш ти кращим мечем на катів."

Окрім громадсько-політичних тем, в багато-гранній творчості великої поетки були і інші теми, інші мотиви. Теми кохання, теми природи, мотиви особистої лірики, теми філософські та інші були також з великим мистецьким хистом висвітлені в творах Лєси Українки.

Найвидатніший твір Лєси Українки - це драматична поема "Лісова пісня". Яка прайдливо зазначає М. Драй-Хмара, в цьому творі відбилася духове життя Лєси Українки, її інтелект, глибока ніжність її психіки, сильний поетичний порив, весь лабиринт її душі, життя і думок". З нечуваною ліричною силою поетка зтілила в цьому творі свою мрію про краще людське життя, показала значіння ідеалу в людському житті й долю його серед болота щоденного існування.

Лєся Українка вірила в те, що прийде час, коли
 "згине зло, укриване віками.
 В честь волі нової хвалу співець заграє
 На вільних струнах, вільними руками."

І в своєму останньому передсмертному творі ("Казка про Велетя") Лєся Українка висловила свою тверду віру і непохитне переконання, що поневолений нарід-велетень повстане проти своїх гнобителів:

"Розправить руки грізні
 І змить розірве на собі
 Усі дроти залізні."

І в цій рішучій останній боротьбі могутнє поетичне слово великої поетки, її мужні заклики будуть перетворені на бойові гасла, її зброя-слово в руках "незідомих братів" стане "кращим мечем на катів". Непохитна воля, незломний дух і боїовий героїчний чин непримиренних "месників дужих" зруйнують твердині тиранів і здобудуть волю своєму народові. Передбачаючи неминучий прихід цих героїчних часів, Лєся Українке, немов пророчиця Кассандра, віщувала:

"В моїх очах я бачу зброї полиск,
 В моїх речах я чую зброї брякїт."

П. ОКСАНЕНКО.

Я в туюго взяв заручини -
 І перстень її тяжкий,
 Мені неухильно зручений,
 Тяжить на душі німій.

Лиш часом, як промінь місяця,
 Позичений з сонця, блідий,
 Радості давні світяться
 В ночі великій моїй.

І В А Н Б О Г У Н .

27 лютого 1664 року під Новгород-Сіверськом на Чернігівщині поляки замордували козацького полковника Івана Богуну, що своєю лицарською відвагою та воєнним хистом полководця багато завдавав Польщі кризаво-нищівних поразок. Слава воєнних подвигів Івана Богуну, найвидатнішого соратника гетьмана Богдана Хмельницького, греміла не тільки в Україні, а й далеко поза її межами.

Іван Богун походив з козацького роду села Бубноза на Київщині. Про молодість і освіту Івана Богуну відомостей не збереглося, але імовірно, здобув високу освіту, бо Хмельницький часто посилав його з посольства. А військових знань міг набути в Січі, яка була тоді військовою школою для кожного молодика.

Першу історичну згадку про Богуну зустрічаємо під час облоги Збаражя 1649 року. Козацька літопис згадує, що Богун тоді був ранений, а повилікуванні, Хмельницький послав його разом з брацлавським славно-звісним полковником Данилом Нечаєм охороняти західних кордонів, визначених Зборівським договором. Війна скінчилась, але польські прикордонні ватони часто вривались за Буг і спустошували край, грабуючи та збиваючи населення. Богун, осівши в місті Винниці на Поділлі, за короткий час не тільки припинив польські напади, а разом з Нечаєм відкинули поляків далеко за устанавлені кордони.

Після того поляки зпродовж 2-х років не наслідувались нападати на Україну. А тим часом Богун перетворив Винницю в сильно укріплену твердиню, а свій полк - в поважну військову силу. Він запровадив в своєму полку зразкову дисципліну, муштру і тактичні ваняття, яких доти не було не тільки в козацькому війську, а і в багатьох європейських арміях. І коли поляки в січні 1651 року з великими силами напали на українські землі, то скоро пересвідчилились в наслідках незомної енергії і воєнного хисту Богуну. Здобувши містечко Красне, в обороні якого загинув лицарський

побратим Богуну - Данило Нечаї. поляки хотіли і Богуну у Винниці заскочити зненацька. Та це їм не удалось. Богун заздалегідь приготував місто до оборони. Виступивши з своєю кіннотою в поле назустріч полякам, Богун заманив їх в засідку, багато знищив во рожих сил і вернувся назад за мійські мури й укріплення. Поляки мусили розпочати облогу Винниці. Та це не принесло їм сподіваних наслідків, бо в передбачливого Богуну було доволі поживи й пороху. Понад два місяці тривала облога. Спроби штурмом здобути місто були безуспішні. Поляки мерзли в стелу під мурами, гинули від нічних "вилазок", наскоків Богуну з хоробрими коваками і так знесились, здеморалізувались, що втекли з під Винниці при першій чутці про наближення козацької підмоги. Богун зі своїми козаками переслідував польське військо, гнався, ~~винищував~~ винищуючи його аж у Польськії Землі.

Настала весна 1651 року. Україна і поляки готувались до вирішального бою. Польща зібрала біля 400.000 "посполитого рушення", а Україна - 200.000 козаків та велику силу татар, яких Хмельницький запросив як союзників. Дві величезні армії зустрілись під містечком Берестечком 9.7.1651 року. Польську - очолював король Ян-Казимір, а українську - гетьман Б.Хмельницький. Битву під Берестечком почав Богун. Він ішов в авангарді козацької армії на чолі 30.000 козацької кінноти. Перші два дні бився з поляками Богун і татари. За ці два дні перемога була на стороні козаків; поляки мусили сховатися до табору, втрапивши всі пасовища. А на третій день у найгрізнішій битві, татари зрадили і, залишаючи поле бою, насильно захопили з собою Хмельницького. Це вирішило вислід бою і дальнішу долю України. Козацьке військо охопила страшна паніка. У відсутність так раптово гетьмана тільки Богуну, завдяки його енергії і відвазі, удалось врятувати козацьке військо від повного розгрому. За одну ніч Богун зладнав греблі через бржота, які сточували козацький табір, і вирвав з оточення більшу частину козацького війська.

По Берестецькій поразці спротив польській армії, що посувалася на Україну, знову чинив Богун, непохитний сторонник Хмельницького і в ці тяжкі дні для України. Хоч не великі сили, а стримували ворога в кожному місті і містечку. Фастів і Білу Церкву так укріпив Богун своїми козаками, що поляки не змогли їх здобути і погодилися на заключення так званих званої "Білоцерківської угоди", обкравши Україну до одного всвідства, а козацький реєстр зменшивши до 20.000 козаків.

Підписати таку угоду Богун відмовився. А скоро відкрилась Богуну можливість помститись полякам і за Берестечко і за Білоцерківську угоду. 1652 року Богун взяв участь у поході Тимоша Хмельницького на Волощину. Поляки хотіли перешкодити цьому походу і польське військо під містечком Баші загородило їм дорогу. Богун прийняв бій і так геніально скерував ним, що від 20.000 польської армії не залишилось нікого, хто міг би принести до Польщі вістку про розгром. І в Волощині Богун здобував одну перемогу за другою. Похід заломився тільки тоді, коли Богун в бою коло річки Яловці, недалеко Букарешту дістав серйозні ранення і не міг далі брати участі в боях.

1653 року приборкати Україну вирушив коронний гетьман Чарнецький на чолі 12.000 армії. Польське військо чинило над населенням нечувані морди. Хмельницький спішно вислав проти Чарнецького

мого Богуну на чолі 4.000 козаків. Після вдалих маневрувань досягнув Богун того, що армія Чарнецького під Монастириськами була повністю розгромлена, а ранений Чарнецький, славнозвісний польський полководець, ледве сам утік, врятований своїми недобитками. Пізніше зустрічаємо Богуну під Іванцем (на Дністрі, близько Камінця-Подільського), як посла від Хмельницького до короля.

Настав 1654 рік з так званою Переяславською угодою і присягою козацького війська московському цареві. Від присяги Богун відмовився і, нехтуючи неласкою, подався у Винницю, де знову заходивсь пильнувати західнього кордону. Король, знаючи про його ставлення до Москви, наваживсь намовити Богуну на свій бік. Обіцав булаву з своїх рук, коли він піде проти Хмельницького. Та Богун був не з тих, і королівський лист переслав Хмельницькому. "Преславний полковник, знаменитий козак і добрий воляк", як називав Богуну козацький літописець Величко, не поділяв жадної політики союзів з ворогами, а в боротьбі за незалежність України, як лицарь-воляк, покладався лише на її власні сили. А прагнення багатьох старшин до шляхетських гербів або московських соболів Богун з призирством засуджував. Він та ще Данило Нечай були горді з свого козацького стану. Лицарство козацьке було для них вище і шляхетства і боярства. Тому-то Богун не заплямував себе жадною нагородою за службу ворогові, ані надавчою грамотою, ані ніякими польськими гербами. І коли поляки переконались, що Богуну не можна купити, перетягнути на свій бік, то з цілою армією вирушили на Брацлавщину, щоб зрівняти з землею Богунове гніздо.

В героїчній обороні Немирова і Буші загинули майже всі мешканці. Не сила було Богуну з одним своїм полком в кілька тисяч козаків боронитись проти 40.000 польської армії. Тому наваживсь опустити Брацлав, спаливши його, а з козаками відступив до Умані і там тримав оборону, чекаючи на підмогу. Хмельницький поспішив на поміч Богуну. Та на підмогу полякам прибуло 100.000 орда татар. Тоді полки, залишивши частину війська для облоги Богуну з Умані, рушили разом з татарами назустріч війську Хмельницького. На "Дрижиполях" біля Ставищ зустрілися обидві армії. Поляки мали численну перевагу. І саме в критичний момент бою, неждано-негадано, з'явивсь Богун з своїми козаками і вривався в побітше. Продертися з одним своїм полком крізь польську облогу в Умані, залишивши там для оборони тільки зменьку козаків, пробитись крізь польсько-татарські полчища, щоб стати поруч Хмельницького, такий подвиг під силу Богуну. Приймавши команду над усіма козацьким табором, в якому налічувалось до 100.000 воїв, Богун, укриваючи козацьку піхоту і кінноту за рухомою твердиною (восями), успішно відбивав всі ворожі наступи і вломи, і довів ворога, якого доїдали люті морози та посухи, до того, що примушені були кинуті облогу й утікати. Та полякам не пощастило втекти від Богуну. Козаки гнались і торощили так, що мало хто дістався до Польщі. Татари також не повернулись до Криму, бо козаки і їх догнали.

По смерті Хмельницького Богун не втручався в старшинські чвари, розумів їх згубність для України. Геніальний полководець умів шаблями і гарматами прокладати шлях своєму ідеалові самостійної України. І тому з братовбивчої війни участі не брав, не приєднавсь ні до якого ворожого табору, велишаючись хоч і бездіяльним, але вірним своїм поглядам. Небезпечного і для поляків і для москалів Богуну вдалося згубити полякам. 1661 року поляки

підступом захопили Богуна і посадили в Магдебурзьку кріпость на Помор'ї, де тримали до 1663 року. На домагання правобережного Гетьмана П. Тетері король випустив Богуна на волю. Спеціально використати воєнний хист і славу Богуна у війні Польщі з Московією Тетері з Брюховецьким. Богун хоч і погодився прийняти командування над козацьким допомоговим корпусом, хоч і виступив вперше в своєму житті, під чужим, ~~Українським~~ прапором, як союзник, але мав намір прислухатись визволенню України. І коли поляки при облозі міста Глухова довідались про зносини його з оборонцями, розгадали його сміливі, грандіозний план розгрому польського війська в з'єднанні з козацькими військами Брюховецького, то тільки своєчасність цієї розгадки врятувала польську армію зкупі з королем від цілковитого знищення. Богуна арештували і воєнний суд ~~світ-~~но засудив його на кару смерті. Присуд виконали 27-го лютого 1664 року під Новгород-Сіверськом.

Так закінчив життя найвидатніший полководець України; найбільший герой і найкращий лицар з козацьких часів. Слава його подвигів у боротьбі за Україну, за її незалежність докотилась в Україну через Польщу і до Франції і до Англії і до інших країн всієї Європи.

"Львина відвага, рухливість вуша, хитрість лиса і легкодушність вітру тремтіли в кожній жилі Богуна. Вельність, простір, степ і війна були його стихією. Мало його обходило, коли й де, щоб лише довшим безділлям навязано його. Геній війни зродив цього козака, якому не було рівного в цілій Україні." Так характеризує Богуна польський історик Кубалл. Що й говорити, коли й вороги не могли не визнати лицарських чеснот Богуна. А український нарід, свято зберігаючи в думках і піснях пам'ять про Богуна і його подвиги в обороні України, прагне бути гідними нащадками його бойових традицій. Чарівна воєнна слава Богуна повчає нас, як маємо жити й діяти, щоб ожила воля й слава України.-

I. CO.

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

СМЕРТЬ ЕМІГРАНТА.

Умирає на чужині
Старий емігрант;
Не побачив України
Вільної - без ґрат.

Він потухлими очима
У простір дививсь;
Вже не бачив свого сина,
Що над ним схиливсь.

І останніми думками
В далечінь сягав,
Щобшире привітання
Україні слав.

Син стрункий - що та тополя -
На батька дививсь, -
Крає серце зла недоля,
Тяжко зажуривсь.

- Скільки мук, образ страждання,
Батько мій прийняв;
Хоч би своє побажання
Останнє сказав.

Батьку любий, батьку милий.
Я ось тут - твій син.
Дай наказ мені останній:
Я тут є - один. -

Підвелися важкі вії,
Очі заблищали,
Зорем тманим повели,
На синові стали.

- Сину мій, Єдиний сину.
Тяжко умирати,
Не бачивши України,
Без рідної хати.

Хоч би грудочку земельки
Рідненської мати,
До грудей би пригорнути
- легше б умирати.

Тяжко було залишатись,
На знущання, сину,
А ще тяжче умирати
Іхать на чужину.

Краще було б загинути
У рідному краю,
Сину мій - Єдиний сину,
Я заповідаю:

Вертай туди, в Україну,
Скоріше вертайся,
Бий ворога до загину,
Живцем не здавайся.

Ми бороним вічну правду,
Нам і Бог допоможе,
Упадемо - слава буде,
А може... Дай, Боже.

Сонце правди нам засяє.
Тоді в Україну,
Перенесеш кістки мої,
Дорогий мій сину.-

Замовк батько - його очі
На віки закрились.
І день то був сумніш ночі
І дерева журились....

Т. Г. ШЕВЧЕНКО.

Минуло 85 років з дня смерті геніяльного поета, борця за волю України Т.Г.Шевченка. Український народ високо шанує свого Великого Сина й шануватиме його "доки сонце в небі сяє, доки живуть люди".

Вогненним словом свого поетичного генія й всім своїм страданим життям Шевченко проклав українському народу шлях до волі, ідейно наснажив його до боротьби за державно-національне визволення і заповів грядучим поколінням завершити боротьбу торжеством перемоги. Значення Шевченка безмірно велике, рівного якому Україна досі не знала і не знає, бо він творець і надхненник української нації "без хлопа і без пана."

Вийшов Шевченко з лона самої нації, з народних маб закріпаченого селянства. Він зазнав на собі, на власній спині весь тягар нужденного й безправного життя українського народу, поневоленого "на нашії, - не своїї землі." Цю органічність звязку відмічає Шевченко в автобіографії так: "Історія мого життя є частиною історії мові Батьківщини." Раннє дитинство в злиднях кріпацької родини, сирітство, зла мачуха, наука у дяка, "я пас ягнята за селом", непризначений хист до малярства і панський челядник-козачок, а далі етапний шлях на Московщину, проміряний босими ногами. Тут доля змілюстивилась над Шевченком і підмайстер маляра-ремісника, викуплений добрими людьми з кріпацької неволі на 25 році життя, приділився до Академії Художеств.

Шевченко наполегливо вчився малярству і різним наукам. А по закінченні Академії /1845 р./ поет став не тільки видатним маляром і гравером, а й видатним мислителем свого часу. Він володів польською і французькою мовами, досконало знав історію України, всесвітню історію, літературу та філософію й здобувся на верхівя передової тодішньої думки.

Світогляд, ідеологія Шевченка формувалась в нерозривному звязку його культурно-освітнього розвитку з власним життєвим досвідом і уболінням за долею свого народу, закутого г-кайдани. На далекій чужині, серед хоч і прихильних, та чужих, здебільшого, людей Шевченко не відцурався Рідного Краю і його "мужицької" мови, а сміло виступив з рідним словом на боротьбу за волю України.

Вже в ранніх піснях-поезіях, виданих 1840 року під назвою "Кобзар" /"Думки", "Перебендя", "Катерина", "Тополя", "Тарасова ніч", "Іван Підкова", "Нащо мені чорні брови", "До Основ'яненка"/ і поемі "Гайдамаки" /1842 р./ Шевченко виявляє свою національно-державну свідомість, побудовану на протиставленні славного минулого України та її сучасного тяжкого стану.

Поетична думка Шевченка звертається до минулих часів козацьки-ни, гетьманщини й Січі Запорозької, що була найкращим виявом освободлюбних змагань українського народу. Оспівуючи "що діялось в Україні, за що погибала, за що слава козацькая на всім світі стала", поет сумує, що тепер Україна, "обідрана, сиротою понад Дніпром плаче", Ворог /Москва/ все поглинув, все полягло, лишилась лише колшня слава - запорука майбутнього відродження України. Але "слава не поляже!" Певний цього, поет бере на себе завдання - в своїх піснях зберегти повчальну славу дідів, щоб нові покоління знали, "чия правда, чия кривда, і чий ми діти".

Щоправда, історично минулі події у ранніх поезіях Шевченка /"Тарасова ніч", "Іван Підкова", "Гамалія" і т.ін./ не позбавлені

ідеалізації, некритичного замилювання, властивого й народній творчості й загальним поглядам його сучасників/ Гоголь, Гребінка, Куліш, Костомаров/. Та проте в цих поезіях пробивається головне, образ національно-державної окремішності України і прагнення розкрити очі, збудити сили нації та вдихнути історичне життя в завмерлий національний організм. Тим-то російська критика зустріла "Кобзаря" а особливо "Гайдамаків" однодушним глумом і шогіністичним сичанням, відчувши в його творчості реальну небезпеку для цілості Російської Імперії. Славнозвісний ліберальний російський критик Бєлінський, "Неістовий Вісаріон", хоч і противник самодержавства, але переконаний імперіаліст і предтеча сучасного московського великодержавного імперіалізму, тому то він поставивсь до Шевченка чи не з найбільшою, нічим не замаскованою національно-зоологічною ненавистю й лютим глузуванням.

Критика, "брехнею підбита", тільки зміцнила переконання Шевченка. В листі до Г.Тарновського він писав: "Спасибі Вам і за ласкаве слово про дітей моїх "Гайдамаків".... Може й там над ними сміються так, як тут Москалі. Зовуть мене ентузіястом, сірці дурнем. Бог їм звидить! Нехай я буду й мужицький поет, аби тільки поет, то мені більш нічого і не треба. Нехай собака лас, вітер рознесе".

З непривітної чужини Шевченко линув думками на рідну, безталанну Україну, незабутню з вражінь дитячих і юнацьких літ, підсилених набутим знанням її історії, народніх пісень та дум. А коли весною 1943 року довелось прибути на Україну, то перед всевидячими очима Шевченка обнажилась вся тодішня жахлива українська дійсність, незрівняна ні з якою уявою, хіба з пеклом /"У тій хатині, у раю я бачив пекло"/ В творах 1843 - 1845 р.р. циклу "Три літа", що обіймає 31 окремих творів найрізноманітнішої форми, жанру й змісту, Шевченко яскраво зображує соціально-правні відносини на Україні, страждання й муки уярмленого народу й розкриває причини пекельного того лиха. Глибоко вражена душа поета, з дозрілим вже тоді, сформованим світоглядом революційного борця й мислителя, родить "думи прокляті", що "рвуться душу запалити, серце розірвати". Проїнятий народніми болями, гнівом і ненавистю, Шевченко виступає з палкою обороною загарбаних прав народу. Поет доводить загарбникам, благає, "будьте люди", "схаменіться недолюдки", й застерігає: - "Бо лихо вам буде, розкуються незабаром заковані люди". Кара народньої помсти нависла над тими, хто сплюндрував, занастив милу Україну, хто запродав степи українські "жидові, німоті", а її синів кинув гинути "на чужині", на чужій роботі". Й над тими, що "кайданами мінються, правдою торгують, і Господа зневажають, - людей запрягають в тяжкі ярма", та "латану свитину з каліки знімають".

У Шевченка відтоді зростає ще більша ненависть до основного винуватця безталання України - до Московщини, яка одурила вільних козаків, здеморалізувала козацьку старшину, запровадила на Україні свій деспотичний царський лад й кинула український нарід на погалу рабству, злидням й духовій темноті. В листі до Я.Кухаренка писав Шевченко: "Гув я уторік на Україні, був у Межигорського Спаса і на Хортиці, скрізь був і все плакав: сплюндрували нашу Україну катової віри Німота з Москалями, - бодай вони переказилися!"

Та й "свої діти гірше длаха її розпинають!" І Шевченко, надивившись на кайнову роботу "правнуків поганих", усвідомив, що поруч з москалями в недолі українського народу немало завинили і свої такі українці, "славні прадіди великі", честолюбці - старшини й усобники-гетьмани. Він з призирством згадує те "сміття" й ту "грязь" й обурюється проти всіх, що зрадили й зраджують свій народ. Попередньої ідеалізації козащини й гетьманщини не стало.

Шевченко позбавився її. Однак, нарікаючи на Ф.Хмельницького за необачний союз з Москвою, осуджуючи роздирателів-гетьманів і зрадників - старшин, подібних Галагану і Кочубею, він з пошаною визначає /"Заступила чорна хмара", "Іржавець", "Великий льох" / боротьбу Дорошенка, Полуботка і Мазепи за збереження української державності. І на козаків у Шевченка залишився той же основний його погляд, як на кращих синів українського народу, оборонців ідеалів свободи та рівності.

До того, вже в творах з циклу "Три літа" на історично-політичні теми, як "Розрита могила", "Чигирин", "Холодний яр", "Сон", "Кавказ", "І мертвим і живим", "Великий льох", Шевченко звертає більше уваги не на минуле, а на сучасне і майбутнє України. На цей час його національно-державна свідомість доходить свого завершення в геніяльно простому й яскраво виразному твердженні:

"В одній хаті - своя правда,
І сила, і воля!"

Шевченко - співець, виразник дум і прагнень українського народу, підносить на Провідника народу, що пробуджується і творить державно мислячу націю. Усвідомлюючи марність надії на здобуття перемоги мирним шляхом, Шевченко підносить прапор боротьби за долю України і кличе український хорід на боротьбу, крикату, боротьбу революційну за "свою правду". Костомаров, згадуючи про вступ Шевченка до Кирило-Методієвського Братства і його роль в спрямуванні діяльності Братства, порівнює Шевченка з світильником Божим, що "роздрав завісу" тодішньої дійсності.

Безкомпромісність, сміливість поглядів революційного борця лякала багатьох його ліберальних сучасників. М.Маркевич писав Шевченку: "А як чорт підтиче тебе гетьманувать та на старшин гукать з мазепинською булавою, тоді, Тарасе, не плач: московською дужою рукою побють, ще й плакать не дадуть..."

Та Шевченко перший саме з тих, небагатьох тоді, що долю власної особи віддають без вагань на вівтар служення народу. Йому "однаково, чи хто згадає, чи забуде....", що "за Україну його замучили колись". "Та не однаково...., як Україну злії люди присплять, лукагі, і в огні її, окрадену, збудять".

Для нього Україна - понад все! Зображуючи суспільно-політичний та державно-правний лад Російської Імперії і безпразне в ній становище загарбаної, обкраденої України /"Сон", "Кавказ" / Шевченко вказує єдиний вихід - боротьба України за відокремлення від загребущої Москви з її деспотами-царями її загарбницьким людом. І в боротьбі нема на кого надіятись, тільки на власні сили. /"....та помага, - як і оті гори" / .Україні треба виховати своїх дітей, здатних на ворога стати. /"Годуй діток: жина правда у Господа Бога!" /

Успіх визвольної боротьби вимагає одностайності чину. Невдачі попередніх змагань у розбраті, розєднанності сил. /"Якби були одностайне стали, не плакала б Матір Божя в Криму за Україну." /

"Огонь новий з Холодного Яру", нова гайдамащина з всенародною участю - запорука перемоги.

"Борітеся - поборете:
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!"

Шевченко заповідає: "Поховайте, та вставайте, кайдани порвіте, і вражою, злою кровю голову окропите." І, висловлюючи повність, що "настане час великий небесної карі", що "встане Україна, роз-

— піє тьму неволі, світ правди завітить і помоляться на волі неволь-
ниці діти"; — Шевченко називає цей день всенароднього повстання
Днем Радости. /"Бо в день радости над нами розпадеться кара..."/
Він вірить в силу народа, у вільнолюбний дух славних козацьких, яких
ніколи не мирився й ніколи не змириться з таким деспотичним ладом,
що доводить до цього стану: "Нема сімї, немає хати, немає брата ні
сестри, щоб не заплакані ходили, не катувалися в тюрмі, або в дале-
кій стороні".

Ця непохитність віри в перемогу правди на землі ніколи не поки-
дала Шевченка і надавала йому сил з гідністю революційного борця
триматись в наїтяжчі хвилини життя і на допиті жандармерії і на
засланні, залишаючись на все життя поборником ідеї національно -
державного відродження України. "Караюсь, мучуюсь, але не каюсь!".
І в роки чорної реакції, до кінця своїх днів Шевченко жив думкою
про майбутню долю України, про те:

"Коли ми діждимось Вашингтона
З новим і праведним законом?"

Він вірив, був певен в "напреложности свого пророцтва" і в
нас вселив цю віру й пернність:

"А діждемоось таки колись!"

С-ко.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Леся Українка

НА РОКОВИНИ ШЕВЧЕНКА.

Колись нашу рідну хату
Темрява вкривала,
А чужа сусідська хата
Світлами сіяла

Спочиваш ти, наш батьку,
Тихо в домовині,
Та збудила твоя пісня
Думки на Україні.

Багатіла чужа хата,
Лиха там не знали
Туди й наші українці
Дари доношали

Хай же промінь твоїх думок
Поміж нами сніг, —
"Огню іскра великого"
На вік ає згасає

Та минав ти, наш Кобзарю,
Чужії пороги,
Орав свою вбогу ниву
Рідні перелоги.

Щоб між нами не вгасало
Проміння величне
Ти "пооставив на сторожі"
Слово твоє вічне.

Гомоніла твоя кобза
Гучною струною,
В кожному серці відбивалась
Чистою луною.

Ми, як ти, минати будем,
Чужії пороги
Орать будем свої ниви,
Рідні перелоги.

включаючи в них і курс зоотехнії і курс раціональної годівлі молочного скоту. Це - правильно, бо треба знати не тільки способи перерібки молока, а і - як одержувати його більше.

В Швеції, Данії, Голландії годують корів з розрахунком в руці, перевіряючи: що вони з'їдять і що вони дадуть, скільки молока і якого молока? Бо буває дуже часто, що гарна з виду корова не плаче тить молоком і за відженим корм; і - замість користі - приносить господареві втрату. Наведу вам цікаві статистичні дані з продукції скотарства в Німеччині, з якими довелось мені познайомитись. 1936 року Німеччина мала 17.195.309 штук рогатого скота, а самих корів - 10.066.117 штук. Продукція молока тих корів, беручи перевіт від однієї корови 2.350 літрів, річно виносила пов'язану цифру - 23.656.549.950 літрів, а продаючи без перерібки це молоко лише по 20 сотиків (пфенігів), одержимо поважну грошову суму 4.731.309.990 марок. А перерібка молока-сирівцю - ще подвоїть цю суму. Недаром німецькі селяни називають молоко білим золотом. В порівнянні з іншими галузями господарства Німеччини, то вартість молока, проданого в різних видах за один рік, перевищує вартість річного добутку сирівця вугілля разом з залізною рудою.

Коли розглядати прибутковість корівки в порівнянні до вилатків на їждівлю, то згодована паша при продукції молока приносить втричі більше користі, ніж вгодозання свині.

Молочарство нині - це вже промисел, а добре вартісна в продукції молока корова - це машина, - машина, котру треба докладно пізнати, щоб з допомогою науки і раціональної годівлі відібрати з неї скільки молока, скільки вона, відповідно годована, плекана і добре обходжена, - дати може.

Молочарсько-годовельні курси відкриють нам дорогу до пізнання певних секретів доброї молочарської господарки. Використаймо час перебування на еміграції на науку, бо наука - це багатство, це фаховість, що на кожному куточку земної кулі творить людині можливість в праці і завоює їй добре життєве становище. Набуваючи фахові знання і фахово працю провадячи, ми підносимо тим честь свого рідного українського народу, а самими собі здобуємо моральну і матеріальну користь.-

КУШИНСЬКИЙ ВАСИЛЬ.

Г Р У Н Т .

Грунтом називаємо верхній пухкий шар землі (земної кори), який змінився під впливом взаємної дії таких ґрунтотворчих факторів: повітря, температури, води і різних організмів (вищих - рослин та тварин), а також мікро-організмів.

Ґрунт - яко природньо історичне тіло - не є незмінне, а навпаки - він живе своїм життям, що проявляється в безупинних кількісних та якісних змінах, які його складають, а годівне в тому, що в ньому невинно накопичуються та розкладаються органічні речовини.

На певних стадіях розвитку людства ґрунт стає підставою хліборобства, товарництва та лісового господарства і набуває нових властивостей, в наслідок агро-техничної дії людини, а саме:

удобрення, обробітку, сівозміни та інше. Головною ознакою грунту є його родючість, що залежить від хемічного складу та фізичних властивостей, а також змінюється під впливом агро-технічних прийомів людини.

Грунт має в собі багато рослинних решток, що надають йому темного кольору. Яснійший шар землі, що лежить під ним, називається під-грунтям; підгрунтя повільно переходить у матерню породу, що з неї поветали грунт і підгрунтя. Верхній шар грунту складається з мінеральних і органічних часток: 1) глини, 2) піску, 3) камінців різної величини, 4) ґрунтової води, 5) ґрунтового повітря, 6) органічних речовин, 7) живих організмів.

Мінеральна частина здебільша складається від 65 до 95 % ваги грунту. Органічні речовини складають здебільше від 2 % до 5 % ваги грунту, а решту ваги складає вода. Мінеральна частина грунту являє собою механічну сумісь пісчаних часток та глинястих і залежно від того, що переважає, ґрунти поділяють на: 1) пісчані, 2) супісчані, 3) суглинясті і 4) глинясті. Пісчані мають понад 90 % піску від загальної ваги часток, складаються з порівнює грубих зернят, переважно бідних на складники рослинної поживи. Супісчані ґрунти мають в собі понад 50 % піску, суглинясті - до 30 % піску, глинясті в своїй основній масі складаються з дрібних мулястих-пилуватих часток, що легко розкладаються і збільшують багатство грунту на поживу. Мулясто-пилувата частина грунту - здатна легко збиватися в одноцільну масу, що за посухи всихається і утруднює обробіток.

Органічна частина - перегній, або гумус є надто важливою складовою частиною грунту.

Перегній уявляє собою безформенну темно-кольорову масу, що зафарблює грунт в темний колір - чорний, темно-сірий, світло-сірий або сірий. Утворюється перегній при розкладі ґрунтовими бактеріями та грибами органічних решток рослин: коріння, листу, поживних залишок, зносимих у ґрунт органічних добрив - гною, торфу, зелених добрив та інш., при фізичній взаємодії та хемічних сполуках з мінеральними речовинами грунту.

Поруч з утворенням перегною при розкладі органічних решток мікро-організмами в ґрунті утворюється значна частина простих мінеральних з'єднань - води, вуглецевого квасу мінеральних солей, що є поживою для рослин та інших сполук. Від механічного складу і кількості органічних речовин у ґрунті у великій мірі залежать його фізичні властивості, хемічні властивості і увесь хід біологічних процесів, що в ньому відбуваються.

Від згаданих вище властивостей і залежить основна ознака грунту - його родючість - здатність давати більший чи менший врожай, при певній затраті для цього хліборобом праці та інших засобів.

Зупинимось коротко на головніших фізичних властивостях грунту.

1) Водопроникливість - здатність грунту пропускати через себе воду - вона не є однаковою у всіх ґрунтах, а саме: легкі ґрунти - пісчані і супіски, а також добре оброблені пухкі - з зернистою і горшкватю будовою чорноземні ґрунти добре пропускають в себе воду. ґрунти важкі суглинясті, глинясті розпилені і стужовілі - погано оброблені погано пропускають в себе воду.

2) Вологоємність грунту - здатність його збирати і затримувати в собі воду. Ця властивість не однаковою з різних ґрулах. Легкі ґрунти, а особливо пісчані вільно пропускають через себе снігову і дощову воду, вона вільно спливає вниз по широких каналях

цях поміж аерними піску. Коли верства піску глибока, то майже вся вода втікає так далеко, що рослини з неї не можуть користатися навіть і в тих випадках, коли на глибині I - I½ метр. пісок підложеной глиною, як водозатримуючим шаром, положення рослин не є добрим, бо вода звідтам не може підноситися тими широкими каналльцями, виповненими повітрям.

Важкі ґрунти - суглинки і глинясті, навпаки, повільніше пропускають через себе воду і вона при нерівності рельєфу частково збігає в знижені місця на полі, в долини, балки, яри то-що, але та частина води, що збирається ґрунтом добре в ньому затримується в дрібненьких щільних-порах. В важких ґрунтах вода підґрунтових шарів може завдяки тоненьким капілярам підніматися до верхнього ґрунтового шару. За повного насичення водою вона витискає повітря з ґрунту, в наслідок чого корінню рослин та ґрунтовим бактеріям не вистарчає кисню для повного їх розвитку і діяльності. Мокра земля є тут також тяжка для обробітку, як і суха.

Повітряна проникливість ґрунту - здатність його пропускати повітря - аерироватість, а також вилучати шкідливі гази ґрунту в повітря, в атмосферу. В легких ґрунтах повітря добре проникає завдяки їх грубозернистості. Тому такі ґрунти мають в собі досить повітря й добрий газобмін їх з атмосферою. Важкі ґрунти глинясті здатні злипатися, зтужавлюватися і за такого щільного укладу їх дрібних пилковатих часток ці ґрунти бідні на повітря. Теплові властивості ґрунту також неоднакові в залежності від його механічного складу як відомо з практики. Пісчані ґрунти завдяки їх добрій повітря-проникливості скоро нагріваються, але і скоро охолоджуються. Через це вони не називаються тепловими. ґрунти чорноземі пухкі, добре оброблені краще нагріваються і добре затримують тепло. Глинясті ґрунти через їх малу повітряно-проникливість та велику вологоємність є ґрунтами холодними. Отже фізичні ознаки ґрунту не завжди й скрізь однакові, а це має практичне значіння для господаря, який плаче сільсько-господарські рослини, бо вони по ріжному ставляться до фізичних властивостей ґрунту. Такі культури як картопля, арахіс (земляний горіх), городні культури вимагають піхких легких, але досить поживних ґрунтів. Тимофіївка, пше ниця ростуть досить добре на оброблених глинястих ґрунтах.

Велике значення має для господаря знання фізичних властивостей ґрунту і в погляді його обробітку, погноєння та догляду за сільсько-господарськими рослинами.

I. H.

СІВОЗМІНА У КУЛЬТУРНИХ НАРОДІВ.

При теперішній високій культурі не можна обійтися без запряження правильної сівозміни в сільському господарстві. Правильна сівозміна не є тільки послідовне вирощування різних сільсько-господарських рослин чи чергування культур, пов'язана з розміщенням їх на терені того чи іншого господарства, як де-хто собі думає. Правильна сівозміна є великий фактор підвищення врожайності.

Під правильною сівозміною потрібно розуміти примінення ці-

лого комплексу агротехнічних міроприємств, що переводяться на тлі правильного чергування сільсько-господарських культур; маячи на увазі інтереси національно-державні, при високій інтенсивності праці та низькій собівартості. При зкладанні культур в полях сівозміни, співвідношення і чергування культур в ній визначається загальнодержавними інтересами, досягненням агрономічної науки, сільсько-господарської техніки (хемізації, механізації), та рентабельності данної культури. Отже - як бачимо, застосування правильної сівозміни в сільському господарстві можливе тільки в державі такого народу, де немає різнобіжності інтересів між державою та виробником хліба. Де немає смерда.

В протилежному, практика сільсько-господарського виробництва вказує нам щось інше. Без правильної сівозміни, при наявності всіх інших добрих факторів розвитку сільсько-господарських культур, не можна добитись високої врожайності. Ми знаємо, що при посізі колових хлібів підряд декількох років на одному і тому ж місці призводить до збур'янення ґрунту, до розвитку різних грибкових хвороб, до розмноження шкідників, до збіднення ґрунту, що в кінці все це веде до пониження врожайності.

Теж саме спостерігаємо при посізі на одному і тому ж місці підряд декілька років однієї і тієї ж культури разом з тругими сільсько-господарськими рослинами, як льон, буряки, соняшники та інші. в тією тільки різницею, що одні культури з більшої, а другі з меншої міри. Отже - як правило - всі сільсько-господарські культури не миряться з тим, щоб їх декілька років підряд культивували на одному і тому ж місці. А тому потребують певної зміни місця, чергуючись між собою. На сьогодні агрономічна наука дала дуже багато виробнику хліба, створивши наукове обґрунтування основ сівозміни.

А.Р.

З Е М Л Я.

Земля - планета нашої сонячної системи, третя в черги щодо віддалі від сонця. Середня відстань землі від сонця різняється 149,5 міл.кілометр. Земля - це куля сплюснена на бігунах, - ротаційний еліпсоїд. За новітнім обчисленням різниковий промінь землі різняється 6.378.4 кілометр, половина оборотової осі - різняється 6.356.9 км. Обвід різника різняється 40.076.625 м. І^о обзоду землі різняється кругло 111 км. Поверхня землі різняється - 510.082.000 км. За нинішнім значням з тих 510 міл.км. з квадраті 360 міл.км. з квадраті, припадає на море (71%), а 149 міл.км. з квадраті - на сушу (29%), - так, що простір суші до простору моря на земній кулі відноситься як 1:2.4. Найбільша висота на суходолі 8.882 метр. Найбільша глибина моря - 10.793 метр. Середня висота суходолів - 820 метр., середня глибина морів - 3.700 мт. Об'єм землі - 1,083.260.000,000 км. з кубі. За новим обчисленням Кріґар-Менцеля земля з 5.52 разів тяжча від водної кулі тієї самої величини. Вага землі - 6 квадриліонів кг. Про стан нутра землі можна говорити тільки здогадно, бо найбільша глибина, до якої люди докопалися, різняється ледве 1/8000 проміння землі, але температура лав і води гарячих джерел дозволяють приймати дуже високі температури в нутрі землі.

Соняшне тепло проникає у глиб кори землі на 20 метр. (у тропіках до 6 метр.), за тією глибиною їде смуга постійної температури, а за нею далі до нутра землі температура з глибиною зростає, хоч і не скрізь однаково. Тверда кора землі, або так звана літосфера складається з матеріалів, що їх з.т. -2.6 - 2.8, а що середня густина цілої землі є 5.5, то густина сзмого нутра му сить бути вища від середньої густоти, відсіль теж і назва для ядра землі - барисфера.

Думки вчених про матеріальний склад нутра землі дуже поділені. Одні (Віхерт) узагають, що нутро землі - металева куля завгрубшки на 10.000 км., а густотаю 8, оточена скельним плащем на 1.500 км. завгрубшки з густотою 3. Цей плащ складається з 100 - 200 км. грубої твердої кори і з 1300 - 1400 км. грубої магматичної смуги. Температура ядра землі позинна мати 3000 - 4000 ступніз. Доказом на такий склад нутра землі має бути переносування землетрусник хвиль, які у глибині 1500 км. на гло міняють свою швидкість. На думку Арренія, нутро землі складається з ядра 12000 км. завгрубшки, зложеного з газів, які все ж при тамошніх відношеннях тиснення заховаються так, як цїпкі тіла. Тверда кора землі 40 км. завгрубшки і спочиває на 100-200 км. грубої магматичній смугі. Не бракує з нинішній науці і такої думки, що ядро землі воєсім цїпке та тверде.

Найпопулярніший погляд такий, що наша земля складається з таких смуг: 1) цїпкої наверхньої поволоки - твердої кори, 2) смуги пластичних тіл, 3) смуги густо-пливної магми, 4) смуги дійсних речовин, 5) смуги звичайних газів, щ 6) смуги газів у позакритичному стані, 7) смуги одно-атомних газів, що саме творять ядро землі. Ця гіпотеза погоджується найкраще з найбільше поширеною, так званою небулярною теорією про повстання землі.-

Л.Л.

ОСНОВНІ МОМЕНТИ

З Е М Е Л Ь Н О І Р Е Ф О Р М И

з Р Е С П У Б Л И К А Н С Ь К О І П О Л Ь Щ І

з 1921 - 1939 р.

Як відомо, після першої світової війни, майже по всій Європі переводилися земельні реформи. Теж саме відбувалося і в республіканській Польщі, хоч і йшло своїм особливим шляхом.

Реформа почалася, як звичайно, обліком усіх маєтностей. Для народності не-польських призначна власність на землю була обмежена до 180 га. Але, хто сіяв буряки для цукрозарень зверх 30 га,

мав збільшену норму на шостикратне збільшення площі засіву буряків. Так наприклад, коли хто сів 35 га буряків, себто на 5 га більше норми, той мав вже норму 180 га /5х6/ рівне 210 га.

Щож до поляків, власність яких походила з давніх часів, норма була далеко більша, а саме, була вже 300 га на одного члена родини.

При обмеженні приватної власности, садибна земля, садівництво та площі під фабриками і різними підприємствами в норму не включалося, т. що фактично, виходячи з того, що багатії мали далеко більші площі під садибами, садами і різними підприємствами закон республіки тим самим упривельював багатіїв. Під увагу бралось також провадження під державним наглядом насінних та товарницьких господарств.

За відібрані землі від великих власників платилося останнім від 20 до 500 злотих за гектар. Виплата провадилась по заставним листам, для чого був утворений державний земельний /рольний/ банк

Землі зверх встановленої норми частково парцелювалися урядово, частково самими власниками на участки /для малорольних/ як додаток від 1 до 18 га на особу, і на участки "самодільні" від 4 до 18 га на особу зі складанням купчої на куплену землю у нотаря. Та з цієї реформи селяне мало скористали. З площі маєтків наприклад 500-700 га для військових парцелювалося від 460 до 650 га, в той час, як для місцевих селян всього 40 - 50 га, від пів гектара до одного гектара на селянина, який посідав власної землі від одного до трьох га. Зрозуміло, що з такою добавкою селянин на такій малій площі й надалі не жив, а лише деяк животів...

Отже землі переважно парцелювалися між військовими від 10 до 25 га на рядового жовніра й до 50 га на старшину, місцевим же селянам виділялася лише невеличка частина і то не скрізь, хоч і звалася ця реформа "узупелнення малорольних".

Як дбала республіканська Польща про селян, це видно з дальшого... Військові осадники були звільнені від платні і крім того їм була видана одноразова допомога на збудування й урухонення господарки в розмірі від 5000 до 15000 злотих й крім того безкоштовний ліс для забудови. Викупна ж плата для селян аж 1800 злотих за один гектар, причому зразу ж половину - 900 злотих з виплатою на протязі 35 років. Покриття частини "стовпа" й опроцентування сягало 180 злотих на рік, в той час, як приватна аренда була лише 50 злотих за га на рік. Зрозуміло, що від такої республікансько-земельної реформи багато селян просто відмовлялось...

Другою формою реформи /подібною до Столипинської/, яка звалася "комасація", було скасування "черезполосиці" й виходу селян "на отруба". Бач учи, як про них дбає республіканський уряд, хочачко селяне йшли на неї дуже неохотно, і тільки починаючи з 1926 року, пересвідчившись в її доцільности на зразках тих хоробріших одиниць, що зразу пішли на неї, самі вже потім прохали про неї уряд... "Комасація" провадилась за попереднім встановленням вартости /так званих єдносток/ різних категорій земель /грунту/ в обсягу цілого села. Після такої оцінки їх провадився обмін розкиданих в різних місцях ґрунтів власника, на більшу чи на меншу кількість ґрунту в одному куску в залежности від якости їх. При цій "комасації" виявилось цікаве явище. - Слабші господарі мали тенденцію обмінати гірші ґрунти на меншу кількість кращих ґрунтів, а міцніші господарі навпаки - мовляв "я й з гіршою зроблю кращу, проте буду мати більше землі"...

Комасація, з огляду навіть на брак технічної фахової сили, з 1935 по 1939 р. мала великий успіх переважно на сході, слабкий в центральній Польщі і зовсім слабкий в Галичині, де населення не

спріяло їй...

Агроном Ф і Н.

Від Редакції. Земельна реформа Польщі для України не може бути взірцем, і стаття про цю реформу подається лише для ознайомлення з нею читачів.

НА УКРАЇНІ ВОДИ ВСЕ МАЛІЄ.

В попередньому числі "Український Селянин" ми вказували, чому затримання води в ставках і водосховищах має корисне значення для сільського господарства України. Значення це ще більше зростає, коли взяти на увагу, що води у нас все маліє. І старшими людьми і фахівцями давно вже спостережено, що ріки з часом міліють, а за історичними даними деякі з них і зовсім з поверхні землі зникають. Пригадати хочби історичні річки: Альту, Либедь і Безліч вже висохлих річок, що колись впадали до Хадусібеєвського, Куяльницького та Тилігульського лиманів на півдні України. Або ж часті спостереження при глибинних земляних роботах старих підземних річищ з остатками мостів через них /напр. в Кременчуці і інш./, що були раніше на поверхні. Причину цього явища пояснювали різно, найчастіше ж тим, що знищуються ліси.

Щоправда, після виходу капітальної праці відомого гідролога Дотоцького, який провів надзвичайно ґрунтовні спостереження рівня ґрунтової води в лісових і суміжних польових смугах, виявилось, що рівні ґрунтової води під лісом завжди були нижчі, ніж на суміжному полі. Деякі вчені /акад. Окопов/ спочатку були припустили помилку, вважаючи ліс як негативний фактор щодо поповнення річок. Та помилка ця була скоро виправлена, й думка, що - води маліє, бо винищуються ліси, - залишалася й надалі.

Треба сказати, що такий погляд є правдивий лише почасти, бо з часом, визнаючи позитивне значення лісів по іншим міркуванням, вчені фахівці доводять /проф. Ю. В. Трифілів/, що не тому води маліє, що лісів маліє, а навпаки. Тому ліси й пересуваються на північ, що для їх росту вологи не хватає. Отже цим твердженням ще більше підкреслюється, що води таки маліє. І знову повстає питання, чому? Відсутність на наших теренах достатніх метеорологічних ґрунтових і інших спостережень з давніх часів не дозволяє ще вирішити це питання певно, й тому спонукує звертатись до гіпотез. Одною з них є цікава й оригінальна гіпотеза гірничого інженера Коняєва, висловлена в його праці "Урал і біблія" - 1924 р. За цією гіпотезою основною причиною обміління річок є невинне висихання шарів підгрунтя, насичених здавна водою, починаючи ще з доісторичних часів, від... потоку. Це обміління, звичайно в значній мірі затримується щорічними поповненням опадами з атмосфери, розтягуючи його на довший час.

Графічно це явище можна було б показати так:

B - B високій рівень води в річках підчас повені.

H - H низький рівень води в кінці літа.

K - P, K - P, K - P - рівні води, що поступово знижуються щороку.

B - K, B - K, B - K - криві депресії насичення рікою ґрунтів з весни.

K - B, K - B, K - B - криві депресії щорічного висихання ґрунтів влітку.

З цього схематичного нарисувидно, що коли б рівень ґрунтової води знизився близько до рівня дна річища, живлення річки ґрунтовою водою припиняється. Коли ж вона не має другого джерела, як, напр. потік з талого снігу, вона вже перестає існувати. Від неї залишається лише суха балка, що має воду лише по весні або після дощів.

Спинившись на причині встановленої поступової обмалі води - ми це зробили не з простої зацікавленості. Виявивши певну причину обмалі, найліпше було б боротися з нею - це просто усунути причину її й все. Наприклад, коли б причина була тільки в лісах - насаджувати їх. Але, якщо прийняти за причину, вказану автором гіпотези - усунути її, як стихійне явище, не можливо. Можливо лише в певній мірі затримувати її й частково компенсувати. З практичних засобів до цього найближчими є все таки збереження так званих охоронних лісів, насаджування й плекання їх, поширення, як визнано раніш, мережі ставків і водосховищ, зменшення випаровування шляхом захисних лісових смуг, штучне зрошування і інші, вже другорядні заходи. Не зупиняючись на зазначених міроприємствах, все ж вважаєм потрібним пояснити, що ліси хоч і забирають ґрунтову воду, вони її багато транспорують, випаровують через листя в повітря і тим звогчують його. Ліси конденсують воду з більш нагрітого повітря, що є над полем при пересуванні його над лісом. Тому в тору, в глибині лісу ч часто маємо росу. Головно ж ліси затримують весною розтавання снігу і тим запобігають раптовому великому марнотратному збігу весняної води до моря, розтягуючи поповнення річок весняною водою на довший час.

Щодо побудови ставків, то раніше ніж говорити де, коли й як їх будувати і щоб зрозуміліше було це питання, необхідно декілька слів сказати про походження води. Головніші з її видів це а/атмосферні - дощ, сніг, роса та інші і б/ґрунтові, про які ми вже говорили як старовинні запаси, що кожного року поповнюються знов таки за рахунок атмосферних опадів.

З другорядних видів є т.зв. ювенільні, що піднімаються із надр землі - конденсаційні, капілярні і інші. Але оскільки ці останні в утворенні ставків не відіграють значної ролі, то на них зупинитись не будемо, а перейдемо до способу утворення ставків.

Проф. Н.

ЗМІСТ.

1. І.С....	: Обласний Зїзд селян-емігрантів.....	стр.1-2
2.	: Виступ проф. Шаяна	стр.2-3
3. П.Окоянєнко	: Леся Українка	" 3-5
4. М.Орест	: Я з тугою взяв заручини	" 6
5. І.Со---	: Іван Богун	" 6-9
6. Ф.Карпенко	: Смерть емігранта	" 9-10
7. С - ко	: Т.Г.Шевченко	" 11-14
8. Л.Українка	: На роковини Шевченка	" 14
9. Кушинський В.	: Господарьке значення молочарства	" 15
10. І.Н.	: Грунт	16-18
11. А.Р.	: Сївозміна у культурних народів	18
12. Л.Л.	: Земля	" 19-20
13. Агроном Ф.і Н.	: Основні моменти земельної реформи в републіканській Польщі з 1921-39р.	20-21
14. Проф.И.	: На Україні води все маліє	22
15. Курсант Семко Г.	: Екскурсія на молочарню	24.

---:---:---:---:---:---:---